

UOT: 338

Famil Vəli oğlu RÜSTƏMOV
Elm və Təhsil Nazirliyi İqtisadiyyat İnstitutu,
“Aqrar sektorun iqtisadi problemləri” şöbəsi,
aparıcı elmi işçi, i.f.d., dosent
E-mail: Familrustamov456@gmail.com
https://orcid.org/0000-0003-490X-43X2

AZƏRBAYCANDA KƏND YERLƏRİNİN İNKİŞAFINDA AQRAR TURİZMİN ROLU VƏ ƏHƏMİYYƏTİ

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi - aqrar turizmin mahiyyəti, onun keçdiyi tarixi inkişaf yolunun öyrənilməsi, Azərbaycanda bu turizm növü ilə bağlı həyata keçirilən dövlət dəstəyi tədbirlərinin, eləcə də mövcud hüquqi bazanın təhlili, regionların, xüsusilə də kənd yerlərinin davamlı inkişafında aqroturizmin rolu və əhəmiyyətinin əsaslandırılmasından ibarətdir.

Tədqiqatın metodikası - müşahidə, sistemli yanaşma, müqayisəli təhlil və qiymətləndirmə metodlarından istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti - aqrar turizmin inkişafını zəruri edən səbəblər göstərilir, aqroturizmlə bağlı problemlər, strateji məqsəd və hədəflər təhlil edilir, dünyada, xüsusilə də Avropanın inkişaf etmiş ölkələrində aqrar turizmin mövcud vəziyyəti və əldə edilmiş nailiyyətlər araşdırılır.

Tədqiqatın nəticələri - Azərbaycanda aqroturizmin potensialı və inkişaf perspektivləri tədqiq edilir, bu sahəyə cavabdeh olan qurumlar üçün tövsiyə xarakterli təkliflər səsləndirilir.

Tədqiqatın orijinallığı və elm yeniliyi – nəzəri mənbələrdən, statistik məlumatlardan və analitik materiallardan ardıcıl və düzgün istifadə edilməsi baxımından tədqiqatın nəticələri orijinaldır, aqrar turizm sahəsində sahibkarlığın inkişafının regional xüsusiyyətlərinə təsir göstərən iqtisadi mexanizmlərdən istifadə olunmasına dair mülahizələr elmi yenilik xarakterlidir.

Açar sözlər: *davamlı inkişaf, aqrar turizm, kənd turizmi, kəndli, fermer, gəlir.*

Giriş

Dünyanın heç bir yerində mükəmməl və vahid aqroturizm konsepsiyası hələki mövcud deyildir. Ancaq bütün bunlara rəğmən, Avropanın əksər dövlətlərində turizmin ən perspektivli növlərindən hesab edilən aqroturizm sənayesi uzun illərdir ki, insanların əlavə gəlir mənbəyinə çevrilməklə sürətlə inkişaf etməkdədir. Artıq bu sahədə müəyyən ənənələr formalaşmış, xeyli təcrübə toplanmışdır ki, onlardan da uğurlu hesab etdiklərimizi məmnuniyyətlə mənimsəmək olar. İtaliya, Fransa, İngiltərə və Almaniya kimi inkişaf etmiş Avropa ölkələrində bu istiqamətdə daha çox nailiyyətlər əldə olunmuşdur. Belə ki, bu ölkələrdə istirahətə yollanan hər dörd yerli turistdən biri, eləcə də milyonlarla xarici turist kənd yerlərində istirahət etməyə üstünlük verirlər. Artıq insanlar kənd yerlərində yalnız yayda deyil, digər bayram və tətil günlərində də istirahət etməyə üstünlük verirlər. Bunun da nəticəsidir ki, son zamanlar bu sahəyə fermerlərin özləri də aktiv şəkildə qoşularaq iri sərmayə qoyuluşları edirlər.

Aqrar turizm nədir?

Aqrar turizm ekoturizmin bir istiqaməti olmaqla kənd turizmini və kulinar turizmi özündə əks etdirir. Bu turizm növünü aqrar sahə ilə turizm sahəsinin kəsişməsindən əmələ gələn bir turizm növü kimi də qəbul edə bilərik. Turizmin bu sahəsinin inkişafı mədəni ənənələrin qorunub saxlanmasına, tarixin öyrənilməsinə, ənənəvi sənətkarlığın dirçəldilməsinə, ucqar kənd təsərrüfatı rayonlarının iqtisadi inkişafına, yerli əhalinin xidmət sektorunda və ekoloji təmiz qida istehsalında məşgullüğüna təkan verir.

Zaman keçdikcə dünyada daha çox turist şəhər həyat tərzindən bezərək bu turizm növünə üstünlük verir. Aqroturizm insanlara bir müddət saf təbiət qoynunda asudə vaxt keçirmək, dağları, dərə-

ləri, meşələri, çayları gəzib dolaşmaq, kənd həyat tərzinə qərq olmaq, kənd mədəniyyəti, tətbiqi sənəti, milli mahnı və rəqslər, yerli folklor nümunələri, yerli adət-ənənələrlə tanış olmaq, ənənəvi kənd işlərində iştirak etmək, bəzən hətta kənd təsərrüfatı işləri ilə kəndlilərlə birlikdə məşğul olmaq, kənd həyatının ən gözəl günlərini yaşamaq imkanı verir. İri meqapollislərdən uzaqda ölçülü bir həyatın dincliyi və sakitliyi ilə dolu bir mühitdə bir neçə gün keçirtmək, göllərdə və çaylarda balıq tutmaqdan, meşələrdə giləmeyvə və göbələk yığmaqdan zövq almaq istəyən turistlər məhz bu turizm növünü seçirlər.

Aqrar turizmin inkişafı, kənddən şəhərə miqrasiyanın zəifləməsində və əksinə olaraq şəhərdən kəndə miqrasiyanın formalaşmasında, kəndlilərin sosial-iqtisadi vəziyyətinin yüksəlməsində mühüm vasitəyə çevrilə bilər. Bu gün xaricdə istirahət, xarici ölkələrə səyahət tədricən adılşdıyından, əlçatmaz və lüks bir tərz olmaqdan çıxdığından tətilli Malta, İtaliya, Fransa, İspaniya, Maldiv adaları və ya Türkiyədə keçirməklə bağlı xəbərlərlə artıq heç kimi təəccübləndirmək olmur. Sevinci haldır ki, zövqlü bir tətildən ötrü yeni seçim imkanları yarandığından, xüsusilə, təbiətlə baş-baş qalmaq üçün alternativ variantlar ortaya çıxdığından, insanlar istirahət düşüncələrində dəyişiklik etməyə başlayıblar. Aqroturizm konsepsiyası da bu baxımdan turizmdə yeni bir qola çevrilib və bu turizm növünün pərəstişkarlarının sayı gündən-günə artmaqdadır. Getdikcə daha çox insan sakit bir kənd atmosferinə qərq olmağa, şəhərin səs-küyünü və problemlərini bir müddətə unutmaya üstünlük verirlər. Bu turizm növü kənd həyatının xüsusiyyətlərini daha yaxından tanımaq imkanı verməklə bərabər, həm də ailə və ya yaxın çevrə ilə birlikdə istirahət etmənin əla yoludur. Təmiz havada manqalda kabab bişirmək, samovar qaynatmaq, yaşıl otların üzərində dincələrkül gül-çiçəyin ətrindən zövq almaq, quşların səsini dinləmək, şlalənin şırıltısına qulaq asmaq səs-küylü şəhər restoranlarında bayağı ziyafəti əvəz etməklə, insan həyatında yaddaqalan xatirələrə çevrilir. Belə bir istirahət, əyləncə insanları ruhən rahatlaşdırır, gündəlik şəhər həyatının stressindən uzaqlaşdırır, təbiətə çəkir və həyata, ətraf dünyaya fərqli baxmağa imkan yaradır. Əksər ekspertlərin də təsdiq etdiyi kimi adətən belə istirahətdən sonra insanlar daha sakit və tarazlı olurlar, çünki təbiətlə ünsiyyət hər bir insan üçün olduqça faydalıdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, aqroturizmin inkişafında yerli idarəetmə orqanlarının (bələdiyyələr, yerli icra orqanları) müstəsna rolu vardır. Ən azından ona görə ki, yerlərdə aqroturizmin inkişafı üçün stimullaşdırıcı tədbirlərin həyata keçirilməsi, eləcə də müxtəlif normativ sənədlərin qəbul edilməsi məhz onlardan asılıdır. Bu mənada İtaliyanı nümunə göstərə bilərik. Belə ki, bu ölkənin bir sıra əyalətlərində aqroturizmin inkişafı üçün yerli hakimiyyət və mərkəzi hökumətin qəbul etdiyi qanunlar nəticəsində iqtisadi cəhətdən zəif inkişaf etmiş regionlarında (Kalabri, Siciliya, Sardiniya və s. rayonlarda) aqroturizmin sürətli inkişafına nail olundu.

Aqrar turizmin dəstəklənməsi milli kənd mənzərələrinin qorunması baxımından da əhəmiyyətlidir. İsveçrənin gözəl Alp çəmənliklərini, Hollandiyanın dəyirmanlarını və kanallarını kənd turizminin sahəsində qorumaq mümkün olub. Hazırda Avropa Birliyi aqroturizmə Qərbi Avropanın kənd təsərrüfatını xilas etmək üçün bir vasitə kimi yanaşır. Köhnə kənd evləri əsasən bu cür istirahət edənlər üçün təmir olunur.

Dünyada aqroturizm

İnsanların kənd yerlərində istirahətmə ənənəsi qədim vaxtlara təsadüf etsə də, aqrar turizm adlandırdığımız bu istirahət (səyahət) 19-cu əsrin əvvəllərində turizm növü kimi meydana gəlmiş və 20-ci əsrin ikinci yarısında aktiv şəkildə inkişaf etməyə başlamışdır. Belə ki, 1955-ci ildə Fransada “Agriculture et Tourisme” Assosiasiyası yaradılmış, 1965-ci ildə isə İtaliyada Milli Kənd Təsərrüfatı və Turizm Assosiasiyası (“Aqriturist”) fəaliyyətə başlamışdır. İndi bir çox Avropa ölkələrində dövlət tərəfindən dəstəklənən aqroturizm assosiasiyaları fəaliyyət göstərməkdədir. Bəzi Avropa ölkələrində aqroturizm sənaye subyektləri assosiasiyalar şəklində fəaliyyət göstərir. Məsələn, İspaniyada mülki, fermer və kənd mehmanxanalarını birləşdirən aqroturist assosiasiyalar, bəzi ölkələrdə isə dövlət aqroturist agentlikləri fəaliyyət göstərir. Məsələn, Macarıstanda birləşmiş kənd turizm (aqroturist) agentliyi, Polşada isə regionlar üzrə aqrar turizm birlikləri şəklində fəaliyyətə üstünlük verilir.

İngiltərədə kənd turizmi sürətlə populyarlaşdığından fermerlər köhnə təsərrüfatları turizm məqsədi ilə bərpa edərək turistlərə müxtəlif xidmətlər təklif edirlər. İrlandiyada isə kəndlilər mülklərini sertifikatıdan keçirərək və otel kimi “ulduz” ala bilərlər. Macarıstanda aqrar turizm xidmətləri göstərən hüquqi və fiziki şəxs vergidən azaddır. Rumıniyada da bu cür sahibkarların 15 il müddətinə vergidən azad edilməsi gözlənilir.

Avropada aqroturizm ilk növbədə bəzi şərtlərin diqtəsi ilə - kənd təsərrüfatının iqtisadi əhəmiyyətinin azalması ilə əlaqədar olaraq yaranıb, inkişaf etməyə başlamışdır. Aqrar sahənin avtomatlaşdırılması nəticəsində əl əməyinə ehtiyac azaldığından kənd yerlərində işsizliyin artması, gəlirlərin isə azalması səbəbindən kiçik kənd təsərrüfatı komplekslərinin sahibləri əlavə gəlir əldə etmək üçün belə bir vasitəyə əl atmağa məcbur oldular.

Kənd turizmi dünyada 20-ci əsrin sonu 21-ci əsrin əvvəllərində daha çox populyarlaşmağa başlamışdır. Xüsusən də Avropada. 1997-2012-ci illər arasında kənd turistlərinin sayı demək olar ki, iki dəfə artaraq 60 milyona çatıb. Hazırda Almaniya, İtaliya, Böyük Britaniya və Fransada turizm xidmətləri təklif edən on minlərlə ferma var [2]. Aqrar turizmin digər turizm növləri ilə müqayisədə turistlər üçün daha ucuz başa gəlməsi, daha əlçatan olması bu turizm növünün böyük potensialından xəbər verir. Hələlik isə Avropada aqroturizm ümumi turizm həcminin təxminən 15%-ni təşkil edir.

Hər il 7 milyondan çox insan Fransa kəndlərində istirahət edir ki, bu turların da hər biri “yaşıl istirahət” təşkilatı tərəfindən sertifikatlaşdırılır. İspaniyada kənd turizmi istiqaməti üzrə istirahət həvəskarlarına 25 min tur təklif edilir ki, bundan da təqribən hər il 6 milyon insan faydalanır. Kənd turizmi Almaniyanın qərb və cənub bölgələrində - Şimali Reyn-Vestfaliya, Bavariya və Badendə daha populyardır. İtaliya kənd turizmi sahəsində keyfiyyət standartlarının yaradılması və bu standartlara xüsusilə diqqətlə riayət olunması ilə məşhurdur. Burada təsərrüfatların rəhbərləri və işçiləri üçün icbari kurslar keçirilir, onlara öz təsərrüfatlarında qonaq qəbul etmək, onların istirahətini yüksək səviyyədə təşkil etmək öyrədilir. Səyahətçilər arasında ən populyar İtaliya əyalətləri Trentino, Cənubi Tirol, Piedmont və Toskanadır.

Ümumiyyətlə, Avropada Kənd Turizmi Assosiasiyasının (Avrogitlər) məlumatına görə bu sahəyə 100 minə yaxın ailə, fermer təsərrüfatı cəlb edilib ki, bunun da hesabına birbaşa və dolaylı yolla 1 milyona yaxın iş yeri dəstəklənir və eyni zamanda təxminən 150 milyard avro gəlir əldə edilir. Aqroturizm kənd təsərrüfatı istehsalçılarının ümumi gəlirinin təxminən 35%-ni təşkil edir.

Azərbaycanda aqrar turizm

Respublikamızda bu turizm növü əslində insanların uzun illər boyu səs-küylü şəhər həyatından uzaqlaşaraq kənd, rayon yerlərində yaşayan qohum-əqrabaları ilə müəyyən vaxt keçirmək arzusu üzərində formalaşmışdır.

Əvvəldə də qeyd etdiyimiz kimi uca dağları, füsunkar meşələri, dağ çayları, sərin bulaqları və şalələləri ilə əhatə olunan təbiəti ilə bərabər, zəngin mətbəxə malik xeyli sayda regionları, qonaqpərvər insanları olan ölkəmizdə aqroturizmi inkişaf etdirmək üçün çox münbit şərait mövcuddur. Belə ki, ölkənin əksər bölgələrində, xüsusilə də şimal, cənub, şimal-qərb regionlarında bu sahənin hərtərəfli inkişafı üçün lazımi coğrafi və iqlim şəraiti mövcuddur.

Müşahidələrimiz göstərir ki, Azərbaycan vətəndaşlarının hələlik bu sahəyə marağı çox zəifdir. Əhali arasında maarifləndirmə və məlumatlandırma işlərinin zəif aparılması, yerli infrastrukturun istənilən səviyyədə olmaması, aqroturizmlə məşğul olan firmaların azlığı əsas səbəblərdəndir. Bu hal keçmiş postsovet məkanı ölkələrinin çoxuna xasdır. Son illər Belorusiya və Gürcüstanda bu sahədə müəyyən canlanma və inkişaf müşahidə edilir. Belarusiyada bu sahə yeni olsa da, orada artıq müəyyən uğurlar qazanılmaqdadır. Burada aqroturizmlə məşğul olmaq istəyənlərə dövlət tərəfindən güzəştli kredit, ucuz torpaq sahəsi və lazımi texniki dəstək verilir. Bu sahənin inkişafı nəticəsində kəndlərdə yeni iş yerləri açılmış və iri şəhərlərə işçi qüvvəsi axınının qarşısı alınmışdır. Bu ölkənin kəndlərində işsizlik səviyyəsi 1,3% təşkil edir.

Son illərdə ölkəmizdə aqroturizmin genişləndirilməsi istiqamətində bir sıra beynəlxalq təşkilatlarla, yerli qeyri-hökumət təşkilatları ilə uğurlu əməkdaşlıq əlaqələri yaradılmışdır. Aqroturizm

fəaliyyətlərinin təşkili və kənd evi sahibləri üçün qonaqlama xidmətinin təşkili üzrə ABŞ-ın Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (USAID) ilə, Almaniya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti (GIZ) ilə əməkdaşlıq çərçivəsində, həmçinin Aİ-nin maliyyə dəstəyi ilə bir sıra layihələr reallaşdırılmışdır [8].

Ölkəmizin əksər regionları, xüsusilə də şimal-qərb regionunda yerləşən rayonlarda aqroturizm üçün geniş imkanlar mövcud olsa da, bu sahə hələ də arzu edilən inkişaf səviyyəsinə çatmamışdır. Şəki rayonu (Kiş, Baş Küncüt, Biləcik və digər kəndləri), Oğuz rayonu (Baş Daşağıl, Xal-Xal və digər kəndləri), Qax rayonu (İlisu, Qaxbaşı və digər kəndləri), Zaqatala rayonu (Car, Yuxarı Tala və digər kəndləri), Balakən rayonu (Katex, Mahamalar və digər kəndləri) aqroturizmin inkişafı üçün real imkanlara malik olan rayonlarımızdır.

Statistik məlumatlara əsasən ölkəmizin şimal-qərb regionunda əhalinin 70 faizdən çoxu kəndlərdə yaşayır. Digər regionlarımızda da kənd əhalisinin nisbəti yüksəkdir. Lakin iqtisadi təhlillər göstərir ki, kəndlərimiz müxtəlif növ kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı ilə məşğul olsalar da, onların əksəriyyətinin əldə etdikləri gəlir arzulanan səviyyədə deyildir. Bunun da başlıca səbəblərindən biri kəndlilərin məhsullarının satışı ilə bağlı üzləşdikləri çətinliklərdir. Turizmin bu növünün inkişafı həm də kəndlilərə öz məhsullarını uzağa getmədən elə öz kəndlərində turistlərə təqdim etməsinə yardımçı olar, onların gəlirlərinin artmasına kömək edər.

Aqrar turizmlə bağlı mövcud hüquqi bazanın və həyata keçirilən dövlət dəstəyi tədbirlərinin qısa təhlili

Azərbaycanda aqrar turizmin inkişafı üçün kifayət qədər böyük potensial mövcuddur. Bu sahənin inkişafı ilə bağlı müvafiq qanunvericilik aktları qəbul edilmiş, bu istiqamətdə əhəmiyyət kəsb edən dövlət dəstəyi tədbirləri həyata keçirilmiş və bu gün keçirilməkdədir. “Ailə Biznesinə Asan Dəstək” (ABAD), “Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi” (KOBİA), “Aqrar Tədarük və Təchizat”, “Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyi” (AKİA) və bir sıra digər dövlət qurumları aqrar turizmlə məşğul olmaq istəyən kəndli və fermerlərə öz köməkliklərini təklif edirlər. [3]

Ölkəmizdə aqroturizm fəaliyyəti ilə məşğul olan kəndli və fermerlər, eləcə də digər sahibkarlar öz fəaliyyətlərini turizm haqqında mövcud hüquqi bazaya, o cümlədən Turizm haqqında və Ailə-kəndli təsərrüfatı haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunlarına əsaslanaraq həyata keçirirlər. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasında İxtisaslaşmış Turizmin İnkişafına Dair Strateji Yol Xəritəsində müəyyən edilən strateji hədəflərdən biri ekoloji və kənd turizminin inkişafı ilə bağlıdır (Tədbir 3.5.2: Azərbaycanada kənd turizminin inkişaf etdirilməsi).[4] [5]

Azərbaycan Respublikası regionlarının 2019-2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı haqqında Dövlət Proqramında da regionlarda kənd turizminin inkişafı hədəf kimi göstərilərək kənd turizmi ilə məşğul olan sahibkarlara kreditlərin və qrantların verilməsi istiqamətində müvafiq tədbirlərin görülməsi, bir sıra ənənələrin təbliği (çörəkbişirmə, xalçaçılıq və s.) məqsədilə qısamüddətli kursların təşkili, turizm xidmətləri təklif edən nümunəvi fermer təsərrüfatı (şərabçılıq, arıçılıq, balıqçılıq və s.) modelinin yaradılması, mövcud turizm marşrutlarının inkişaf etdirilməsi və yeni turizm marşrutlarının yaradılmasının təşviqi, regionlarda turizm xidmətlərinin təkmilləşdirilməsi sahəsində tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. [3]

Aqrar turizmlə bağlı hüquqi bazadan danışarkən qeyd etməliyik ki, “Kənd Təsərrüfatına Göstərilən Dövlət Yardımının Səmərəliliyini və Effektivliyini Artırmaq üçün Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Potensialının Artırılması üzrə Tvinning Layihəsi” çərçivəsində beynəlxalq və yerli ekspertlərlə birikdə Azərbaycanda aqroturizmlə bağlı yeni qanun layihəsi hazırlanmış, aqroturizm anlayışı, aqroturizm operatoru kimi qeydiyyatdan keçmək üçün tələb olunan meyarlar, aqroturizm operatorlarının reyestrinin yaradılması, onların bu reyestrə düşməsi üçün lazımi prosedurlar müəyyən edilmişdir. Həmin meyarları, minimal tələbləri, gələcək inkişafı hədəfləyən fəaliyyət planını özündə əks etdirən texniki təlimatlar da hazırlanmışdır. [6]

Qeyd etməliyik ki, 2016-cı ildə təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikasında İxtisaslaşmış Turizmin İnkişafına Dair Strateji Yol Xəritəsində daha çox diqqət yetirilən sahə kimi milli parklar

səviyyəsində turizmin inkişafı nəzərdə tutulduğundan aqroturizmin sürətli inkişafı üçün çevik təsir mexanizmlərinə geniş yer ayrılmamışdır. Ümid edirik ki, hazırlanan yeni qanun layihəsində aqrar turizmə daha geniş yer ayrılacaqdır. Aqrar turizmlə bağlı xüsusi qanun hazırlanana qədər isə 2005-ci ildə təsdiq edilmiş, kənd yerlərində ailə əməyinə əsaslanan təsərrüfatların inkişafının dəstəklənməsini, özünüməşğulluğun stimullaşdırılması və səmərəliliyinin yüksəldilməsini, alternativ gəlir mənbələrinin genişləndirilməsini və kənd yerlərinin inkişafının sürətləndirilməsini hədəfləyən “Ailə Kəndli Təsərrüfatı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa istinad etməklə, bu turizm növünün inkişaf etdirilməsini məqsəduyğun hesab edirik.

Nəticə

Etiraf etməliyik ki, son illər ölkəmizdə bütövlükdə turizmin inkişafı üçün xeyli işlər görülmüş, bölgələrdə bir neçə hava limanı istifadəyə verilmiş, yol infrastrukturunu demək olar ki, yenidən qurulmuş, şimal-qərb və qərb bölgələrinə sürət qatarları hərəkətə başlamış, ölkənin bütün regionları qazlaşdırılmış və fasiləsiz elektrik enerjisi ilə təmin olunmuş, bu sahədə hüquqi baza təkmilləşdirilmişdir. Nəzərə alsaq ki, ölkəmizdə əsrarəngiz təbiət mənzərələri ilə bol olan, təbii görkəmini, saf gözəlliyini qoruyub saxlayan, hər bir ictimai xarici turisti özünə cəlb edə biləcək potensialı olan kəndlər kifayət qədərdir, biz əminliklə deyə bilərik ki, respublikamızda aqroturizmin inkişafı üçün güclü potensial mövcuddur. Yeganə məsələ sistemli, düşünülmüş siyasət aparmaqla, qarşıya çıxan maneələri düzgün şəkildə həll etməklə, kəndliləri bu işə cəlb etməklə aqrar turizmi ölkə iqtisadiyyatı və xüsusilə də kəndlilər üçün gəlirli bir sahəyə çevirməkdir. Unutmamalıyıq ki, aqroturizmin inkişafı təkcə kəndli və fermerlərin gəlirlərini şaxələndirməyə və artırmağa deyil, eyni zamanda yeni iş yerlərinin yaranmasına, kənd-şəhər əlaqələrinin dərinləşməsinə, ölkəmizə xarici turistlərin cəlb edilməsinə, bütövlükdə kənd yerlərinin inkişafına xidmət edir. Yeni ideyalar və yanaşmalar əlavə sərmayə qoyuluşlarına səbəb olur ki, bu da aqroturizmin hərtərəfli inkişafına stimulyar yaratmaqla dövlət büdcəsinə daxilolmaları artırır, insanlarda sahibkar ruhunu gücləndirir, son nəticədə isə əhəlinin yaşayış səviyyəsi yüksəlir.

Turistlərin cəlbə üçün ilk növbədə kənddaxili infrastruktur yaxşılaşdırılmalıdır, xüsusilə də nəqliyyat, rabitə, səhiyyə xidmətlərinin keyfiyyəti yüksəldilməlidir. Kənddaxili yollar da yaxşı vəziyyətdə olmalıdır ki, turistlər həm öz şəxsi nəqliyyat vasitələri ilə, həm də piyada və ya ictimai nəqliyyatdan istifadə edərək istədikləri ünvana rahat gedib çata bilsinlər. Eyni zamanda gigiyenik normalara da ciddi fikir vermək lazımdır. Həm bələdiyyələr, həm turizm qurumları, həm də digər yerli və mərkəzi icra orqanları turizmin bu sahəsinin inkişafı istiqamətində birgə fəaliyyət göstərməlidirlər.

Ümid edirik ki, Qarabağa böyük qayıdış, “Ağıllı kənd” layihələri və “Ağıllı kənd təsərrüfatı” konsepsiyasının reallaşdırılması yaxın gələcəkdə ölkəmizdə aqrar turizmin inkişafına əlavə təkan verəcəkdir.

Aqrar turizm sahəsində uğurlar qazanmış Avropa ölkələrinin təcrübələrinin təhlili göstərir ki, aqroturizm sektorunda sürətli inkişafa dövlət tərəfindən hazırlanmış və çevik idarəçilik prinsiplərinə əsaslanan xüsusi proqramlar çərçivəsində daha tez nail olmaq olar. Hesab edirik ki, aqrar turizm üzrə elektron baza sisteminin yaradılması, xidmət paketlərinin hazırlanması, müxtəlif dəstəkverici mexanizmlərin işlənməsi, kəndlərdə müvafiq evlərin təmirinə və bərpaasına, eləcə də istehlak avadanlıqlarının alınmasına uzunmüddətli və aşağı faizli kreditlərin verilməsinin təmin edilməsi, bu sahə ilə məşğul olmaq istəyən insanlara müəyyən bir müddətə vergi güzəştlərinin tətbiq edilməsi, insanların bilik və bacarıqlarının artırılmasına yönəlmiş işlərin aparılması ölkəmizdə aqrar turizmin sürətli inkişafına təkan verə bilər.

“Kənd turizmi” və “aqroturizm” anlayışları çox yaxınmənalı anlayışlar olsalar da, hətta bir çox istifadə edilən mənbələrdə və yaxud ədəbiyyatlarda bu anlayışların eyniləşdirilməsinə baxmayaraq, nəzərə alınmalıdır ki, bu anlayışlar tamamilə eyni mənə kəsb etmir və müəyyən fərqli cəhətlərə də malikdirlər.

ƏDƏBİYYAT

1. Aqroturizm tarixi [Elektron resurs] / Aqroturizm internet portalı <http://agroturismo.ru/history.php>
2. Turizm tarixi ilə bağlı məqalə [Elektron resurs] / “tələbə kitabxanası” internet portalı https://studbooks.net/731145/turizm/istoriya_vozniknoveniya_razvitiya_selskogo_turizma
3. Aqroturizm fəaliyyətlərinin təşkili üzrə Bələdçi kitabı [Elektron resurs] / Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyi, 2020 https://tourism.gov.az/uploads/documents/agritourism_handbook2020.pdf
4. Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi [Elektron resurs] / Azərbaycan Respublikası Prezidentinin rəsmi internet saytı, 17 dekabr 2016 <https://president.az/az/articles/view/22134>
5. Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizm sənayesinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi [Elektron resurs] / Azərbaycan Dövlət İnformasiya Agentliyi https://azertag.az/store/files/Strateji_yol_xeritesi/Turizm_senayesinin_inkisafina_dair_strateji_yol_xeritesi.pdf
6. Azərbaycanda aqroturizm operatorları fəaliyyət göstərə biləcək [Elektron resurs] / Report İnformasiya Agentliyi, 27 aprel 2022, <https://report.az/turizm/azerbaycanda-aqro-turizm-operatorlari-fealiyyet-gostere-bilecek/>
7. Aqroturizm – maneələr və inkişaf perspektivləri [Elektron resurs] / Fed.Az biznes-maliyyə portalı, 2022 <https://fed.az/az/aqrar/aqroturizm-maneeler-ve-inkisaf-perspektivleri-45565>
8. Azərbaycanda kənd turizminin inkişafı üçün görülən işlər açıqlanıb [Elektron resurs] / Fed.Az biznes-maliyyə portalı, 2022, <https://fed.az/az/turizm/azerbaycanda-kend-turizminin-inkisafi-ucun-gorulen-isler-aciqlanib-130298>

*Фамиль Вели оглы Рустамов
доктор философии по экономики, доцент
Институт Экономики Министерства
Науки и Образования*

**Современное состояние и перспективы развития аграрного туризма в
Азербайджанской Республике**

Резюме

Целью исследования - изучение сущности аграрного туризма, его исторического пути развития, анализ реализуемых в Азербайджане мер государственной поддержки, связанных с этим видом туризма, а также существующей нормативно-правовой базы, обоснование роли и значение агротуризма в устойчивом развитии регионов, особенно сельской местности.

Методология исследования - использовались методы наблюдения, системного подхода, сравнительного анализа и оценки.

Прикладное значение исследования - указаны причины развития аграрного туризма, проанализированы проблемы, связанные с агротуризмом, стратегические цели и задачи, современное состояние аграрного туризма в мире, особенно в развитых странах Европы, а также исследуются достигнутые достижения.

Результаты исследования - изучен потенциал и перспективы развития агротуризма в Азербайджане и даны рекомендации для учреждений, ответственных за эту сферу.

Оригинальность исследования и научная новизна - результаты исследования являются оригинальными с точки зрения последовательного и корректного использования теоретических источников, статистических данных и аналитических материалов, соображений об использовании экономических механизмов, влияющих на региональные особенности

развития предпринимательства в области аграрного туризма являются научными инновациями.

Ключевые слова: аграрный туризм, сельский туризм, крестьянин, фермер, доход.

*Famil Veli Rustamov
PHD in Economics, Associate Professor
Institute of Economics of the Ministry
of Science and Education*

Current state and prospects for the development of agricultural tourism in the Republic of Azerbaijan

Summary

The purpose of the research is to study the essence of agrarian tourism, its historical development path, the analysis of the state support measures implemented in Azerbaijan related to this type of tourism, as well as the existing legal framework, and the justification of the role and importance of agritourism in the sustainable development of regions, especially rural areas.

Research methodology - observation, systematic approach, comparative analysis and evaluation methods were used.

The applied importance of the research - the reasons for the development of agrarian tourism are indicated, the problems related to agritourism, strategic goals and objectives are analyzed, the current situation of agrarian tourism in the world, especially in the developed countries of Europe, and the achieved achievements are investigated.

The results of the research - the potential and development prospects of agrotourism in Azerbaijan are studied, and recommendations are made for the institutions responsible for this field.

Research originality and scientific innovation - the results of the research are original in terms of the consistent and correct use of theoretical sources, statistical data and analytical materials, considerations on the use of economic mechanisms that affect the regional characteristics of the development of entrepreneurship in the field of agrarian tourism are scientific innovation.

Key words: agricultural tourism, rural tourism, peasant, farmer, profit.